

Autor

Jaume Salvanyà

Grup Flaix

jsalvanya@grupflaix.net

Qualsevol llengua que vulgui funcionar amb normalitat necessita un registre vulgar. Actualment el català no genera vocabulari argòtic, sinó que el manlleua del castellà. Què podem fer davant l'aclaparadora realitat d'un argot que funciona només en espanyol? En aquest article, l'autor exposa el treball que en aquest sentit han realitzat els assessors lingüístics del Grup Flaix.

La situació actual de l'argot

Si sortim al carrer, segurament no ens sorprendrem de sentir una frase com «*Mola mogollón* aquesta pel·li, però quan vaig anar al cine amb el meu germà ell es va quedar *sobat*. Ara espero que surti en vídeo per *pillar-la* i tornar-la a veure». I és que avui dia la majoria de l'argot de la nostra societat funciona en espanyol. És més: el català no genera llenguatge d'aquesta mena. I això sí que és preocupant!

Abans la nostra llengua tenia un registre vulgar propi i més ric, i circulaven expressions genuïnes que evitaven haver-ne d'agafar del castellà, si més no en la proporció que es fa actualment. El *Diccionari del català popular i d'argot*, de Joaquim Pomares (Edicions 62), recull un bon repertori de paraules i expressions genuïnes que es van perdent (*xarxó*: 'persona que va mal vestida'; *fer safareig*: 'divulgar xafarderies' —ara tothom en diu *cotillejar*—; *beneit del cabàs*: 'poca-solta', etc.) i també en mostra d'altres que ens han arribat a través del castellà (*mono*: 'síndrome d'abstinència'; *talego*: 'bitllet de mil pessetes'; *paleta*: 'pagès, ignorant'). És a dir, fa anys ja s'utilitzava argot castellà, però també hi havia la capacitat de crear-ne en català.

És inqüestionable que una llengua com la catalana necessita un registre vulgar. I si no en té de propi, si no crea vocabulari argòtic, automàticament els parlants l'agafen del castellà, que sí que en genera. Això és un problema greu que mostra l'estancament i la dependència de la nostra llengua. De tota manera, si observem el problema amb una mica d'atenció, veurem que una bona part d'aquestes expressions que es prenen del castellà ja tenen equivalents en català en el mateix registre; el que passa és que el contacte entre les dues llengües les ha debilitades o les ha fetes oblidar. D'altres, en canvi, aquest equivalent no el tenen, i s'ha de recórrer a l'estàndard per trobar una opció correcta.

Aquesta realitat es plasma als mitjans audiovisuals en català, tant si tenen servei lingüístic com si no: tret dels informatius —on es procura que hi hagi una formalitat notable— i els doblatges —on l'adequació també és molt bona—, la resta de

programació és susceptible d'estar influïda pel tema que ens ocupa: telesèries, xous, magazins, concursos, etc., són espais que es volen acostar tant com sigui possible al llenguatge del carrer i, esclar, això moltes vegades demana mots en un registre vulgar.

Què hi podem fer els que hi tenim veu? És un problema davant del qual és fàcil passar de llarg: la realitat és d'una determinada manera i no podem intervenir en l'evolució de la llengua i en els girs que adopta. Això justificaria la conducta de fer els ulls grossos i de no atabalar-se per corregir tot el que pertany a aquest registre.

Però si realment no ho volem deixar de banda, cal lluitar-hi amb convicció. El registre en què s'inclou l'argot va segons les modes: fa uns anys eren vives una sèrie d'expressions (*casum l'os pedrer!*, *això és la fi del cagaèl·lèstics...*) que actualment es van perdent i que molta gent ja no coneix; per la mateixa regla de tres, segurament bona part de l'argot que circula als nostres dies, d'aquí a uns quants anys ja no es farà servir. En aquest sentit, la posició que hem d'adoptar des dels mitjans de comunicació no és tant perseguir aquelles expressions castellanques que corren actualment amb l'objectiu de silenciar-les, perquè ja han arrelat i realment funcionen en la societat, i per tant seria perseguir una utopia; més aviat la feina que podem fer va en una altra direcció. La podríem dividir en tres terrenys:

- Rescatar aquelles expressions i paraules que tenen una tradició en la nostra llengua, i que potser s'han oblidat o estan en desús, i procurar reintroduir-les en els mateixos contextos que ha evolucionat una forma castellana. Un exemple clar és el del verb *clapar*, que molta gent ha substituït per *sobar*, i que veurem més endavant.

Això implica que hi ha d'haver recerca i diàleg, especialment entre les generacions més grans i les més joves: les generacions joves detecten ràpidament totes les «nove-tats» en l'argot, els termes que van sorgint; i les grans poden aportar el seu bagatge d'expressions i paraules oblidades. El diccionari d'argot de Joaquim Pomares és una mostra clara d'aquesta veu de l'experiència.

- Buscar equivalents catalans per a les expressions castellanes que van penetrant en el registre vulgar.

Això implica moltes coses: primer de tot, estar convençuts que serà una cosa útil; i després pensar-hi, comentar-ho, buscar opinions diferents, posar-les en comú... O sigui que és una feina que va més enllà de la correcció que fem dia a dia i que exigeix dedicar-hi més temps. Per exemple, la paraula *xungo*, que també veurem més endavant, no sempre té un bon equivalent en català, però hi ha casos en què és substituïble per *potut*. Aquest terme, que curiosament molta gent té escrúpols de fer servir perquè el troba més malsonant que *xungo*, és ben genuí i, per tant, des dels mitjans de comunicació el podem vehicular amb convicció en els contextos adequats.

- Mirar de generar vocabulari nou dins de l'argot o de donar un nou sentit a mots o expressions que ja existeixen. Flaix FM, per exemple, ha posat en circulació l'expressió *putrum putrum!* com a sinònim de *música dance* (els *putrums putrums!* que sonen a la Megaràdio) i com a sinònim d'«escollar i ballar aquesta música» («Catalunya fa *putrum putrum!*»).

Evidentment en tots aquests casos hi tenen una gran implicació els locutors i presentadors, que al cap i a la fi són els qui s'expressen. Però perquè ells estiguin convençuts de quines formes han de fer servir i quines han d'evitar és fonamental la feina del corrector i assessor lingüístic.

La situació als mitjans de comunicació del Grup Flaix

Les emissores de ràdio Flaix FM i Ràdio Flaixbac i el canal de televisió Flaix TV són fets per gent jove i per a gent jove. Com que el que ofereixen és música, els locutors parlen molt menys que en altres mitjans, però quan ho fan es deixen endur per l'espontaneïtat i la improvisació: les seves intervencions solen ser per recordar les cançons que s'acaben de sentir i per presentar les que sonaran a continuació. Però també hi ha programes d'humor, entrevistes a gent famosa, interacció amb els oients, concursos, presentació de llistes musicals, etc. Tret dels informatius, es procura evitar la formalitat i crear un to distès i acostat a la manera de parlar del carrer.

La feina de correcció que es pot fer abans que una cosa passi per antena es redueix a les falques publicitàries, a les notícies musicals i a algun espai molt puntual de

certs programes. La resta d'esmenes vénen a través del seguiment d'antena; és a dir, s'escolta una mostra de les intervencions de tots els locutors i es fa un informe del que han dit malament amb la solució correcta al costat. Després es fa arribar a l'interessat i se li comenten tots els punts anotats. A través d'aquestes dues intervencions —la correcció i el seguiment— es detecten els mots i les expressions d'argot.

Cada deu dies aproximadament procurem passar una nota als locutors i presentadors amb una paraula o expressió argòtiques: mostrem la incorrecció, i després indiquem com s'hauria de dir o com es podria dir correctament, tot plegat exemplificat amb el que hem detectat en la correcció i el seguiment. Això, com veiem abans, implica dedicar un cert temps a cada cas: pensar els contextos on apareix, consultar diccionaris i llibres, buscar per Internet, contrastar opinions, etc., fins que arribem a la solució o solucions que ens semblen millors en cada cas.

Generalment, les propostes que passem als locutors són notes breus, com les que hi ha en aquesta pàgina.

En general, com es veu, la solució correcta manté el registre informal que caracteritza l'expressió incorrecta. Però de vegades també es perd la connotació argòtica, com en l'últim cas, tot i que s'aconsegueix una sistematicitat que funciona en qualsevol context: és a dir, el locutor memoritza que allà on diria *estàs que et surts* ha de dir *estàs pletòric*, i sap que sempre o pràcticament sempre li funcionarà.

- Un *chollo* en català és una *ganga*.

Aquesta feina és un chollo! → *Aquesta feina és una ganga!*

- La *colleja* castellana, segons on la donem, en català es converteix en un *calbot* (al cap) o un *clatellot* (al clatell). També en podem dir *mastegot*.

Això es mereix una colleja! → *Això es mereix un clatellot!*

- D'un *vago* n'hem de dir *gandul*.

És el tio més vago que he conegut mai! → *És el tio més gandul que he conegut mai!*

- Fer el *vago* és fer el *gandul* o el *mandra*.

No facis més el vago! → *No facis més el gandul!* / *No facis més el mandra!*

- Quan dormim, no *sobem*, sinó que *clapem*.

Estàs sobat → *Estàs clapat*

Et quedaràs sobant al sofà → *Et quedaràs clapant al sofà*

- Quan molestem algú, el *maregem* o el *grapegem*, segons el cas.

No em sobis! → *No em maregis!*

La va sobar de dalt a baix → *La va grapejar de dalt a baix*

- Finalment, una cosa *sobada* és una cosa *gastada* o *suada*.

És un acudit molt sobat → *És un acudit molt suat*

L'expressió *estàs que te sales* en català és *estàs pletòric*.

NO: *Avui la teva intel·ligència està que se surt!*

SÍ: *Avui la teva intel·ligència està pletòrica!*

NO: *Últimament estic que em surto!*

SÍ: *Últimament estic pletòric!*

El cas de *pillar*

Aquest terme prové de l'argot espanyol, i no és propi del català. Per tant, cal evitar-lo. En català podem dir:

- Estàs *pillat* → Estàs **penjat**
- Un *pillat d'aquests* → Un **penjat d'aquests**
- No *pillem línia* → No **agafem línia**
- No *pillarem l'autobús* → No **agafarem l'autobús**
- *Faràs cua per pillar bon lloc* → Faràs cua per **aconseguir bon lloc**
- *Els que no vau pillar un recopilatori* → Els que no vau **aconseguir un recopilatori**
- *Em sembla que no ho ha pillar* → Em sembla que no ho ha **captat**
- *Ho pilles o no?* → Ho **captes** o no? **Captes** el tema o no? **Captes** la qüestió o no?
- *Pillaràs gaire aquesta nit?* → **Lligaràs** gaire aquesta nit?
- *M'has pillar* → M'has **enxampat**
- *Pillar una galipàndria* → **Enganxar** una galipàndria
- *Es pilla abans un mentider que un coix* → **S'enganxa** / **es pesca** abans un mentider que un coix

Per tant, hi ha moltes alternatives adequades a cada cas per no dir *pillar*. O sigui que ara només cal posar-les en pràctica!

Xungo i *xunga*

El terme *xungo* és un castellanisme i hem de procurar evitar-lo.

- Sovint el podem substituir per **fotut** o **fumut**.
Estic molt xungo! → Estic molt **fotut!**
És xungo viure a Madrid i ser del Barça → És **fumut** viure a Madrid i ser del Barça
És una prova xunga → És una prova **fotuda** (o **complicada**)
El Barça està en una situació xunga → El Barça està **fumut**

- Algunes vegades es pot canviar per **pelut**.
Això s'està posant xungo! → Això s'està posant **pelut!**
Avui ho tens xungo per anar a la platja → Avui ho tens **pelut** per anar a la platja

- I altres vegades s'ha de substituir per mots o expressions diferents, encara que perdem la connotació d'informalitat.

Està xunga, la cosa! → **Pinta malament**, la cosa! **Està molt negra**, la cosa!

Un barri xungo de Nova York → Un barri **conflictiu** de Nova York

Un barri **problemàtic/marginal** de Nova York

Té una pinta molt xunga, aquest home → **Fa molt mala pinta**, aquest home

Aquest matí m'ha agafat un xungo i me n'he hagut d'anar a casa → Aquest matí m'he **trobat molt malament** / m'he **desmaiat** / m'he **marejat**...

Ahir vaig menjar alguna cosa en mal estat i em va agafar un xungo → Ahir vaig menjar alguna cosa en mal estat i se'm va **posar malament**

Com que aquestes anotacions són curtes, van molt bé per deixar-les a l'estudi, a la mateixa taula de control del locutor. S'hi queden una setmana o deu dies, i d'aquesta manera ho tenen present.

Les reaccions dels locutors són ben variades. Sovint hi ha un primer comentari de sorpresa: «això és castellà?», «això no es pot dir?». Alguns es dediquen a llegir-ho per antena i a fer-ne broma en directe. Segurament és un bon sistema perquè ho retenguin i perquè de cara al futur ho vagin dient bé. Altres, en canvi, en el moment que ho diuen malament, pensen en la nota i, com que la tenen a davant, rectifiquen en aquell mateix moment.

La feina, però, no s'atura aquí, sinó que després cal anar-los recordant que es mirin la nota, demanar-los què els sembla, animar-los a canviar progressivament aquella expressió, etc. I a més, al cap d'un temps d'haver llegit la nota el locutor generalment

l'oblida, sobretot si ja no la té a davant. Per tant, cal tornar a la feina de seguiment i anar refrescant les notes ja passades.

Altres vegades, amb una simple nota no n'hi ha prou, i s'ha de fer un recull de casos més extens perquè no hi ha un únic terme que vagi bé en tots els contextos en què es fa servir aquell mot. En tenim un exemple clar en els casos de *pillar* i de *xungo-a*, termes espanyols que han penetrat amb força en la nostra llengua i que es van estenent cada vegada més.

Ja es veu, per tant, que si es vol fer un recull de tots els contextos en què pot sortir un terme i donar-hi una solució, de vegades s'ha de deixar de banda el registre argòtic i passar a un nivell més neutre. En aquestes dos exemples, igual que a les notes d'abans, hi continua havent propostes que mantenen l'argot i altres que se n'allunyen. En el primer cas, pertanyen al registre estàndard *agafar línia*, *agafar l'autobús*, *aconseguir un bon lloc* o *un recopilatori* i els casos amb *captar*. En el segon cas, *el barri conflictiu* de Nova York i les dues últimes frases.

Procurem que aquestes propostes siguin simpàtiques i gens coercitives, perquè els locutors se les puguin prendre com un joc: a veure si són capaços de deixar de banda aquella expressió que el lingüista diu que és incorrecta i adoptar aquella altra que potser no diuen tant o «no sona tan bé» però que el lingüista «els fa dir».

D'aquesta manera, arribem a un dels plantejaments fonamentals en aquest terreny: no voler imposar res, sinó suggerir, intentar argumentar per què hem de procurar parlar d'una manera i no d'una altra. Tornant a un dels punts d'abans, no podem pas pretendre exterminar les formes incorrectes, sinó recordar que no cal recórrer a l'espanyol, que el català té altres expressions genuïnes que fa temps que han caigut en desús però que encara som a temps de rescatar.

I una altra qüestió bàsica és que això s'ha d'atacar alhora des de tots els mitjans de comunicació. Per això, un possible punt de contacte és l'Antena de Terminologia del TERMCAT, que si bé no es va crear amb aquest objectiu, és l'únic pont que uneix els serveis lingüístics de tots els mitjans de comunicació en català.

Si tenim en compte que la repercussió social dels mitjans de comunicació és molt àmplia, i que la gent arreplega les expressions que tenen ganxo, aquest seria un bon sistema per intentar redreçar el camí que ha pres l'argot als nostres dies.